

ПРИНЦИП КОЛЕКТИВНОСТІ У ФУНКЦІОНУВАННІ НАТО

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У тезі досліджується принцип колективності у функціонуванні НАТО, його правові основи та механізми реалізації. Аналізується роль статті 5 Вашингтонського договору, спільного ухвалення рішень, військових операцій та фінансування оборонних ініціатив. Розглянуто виклики, що постають перед Альянсом у сучасному світі.

Ключові слова: НАТО, колективна безпека, стаття 5, міжнародна стабільність, стратегічне партнерство.

Abstract

The article explores the principle of collectivity in the functioning of NATO, its legal foundations and mechanisms of implementation. The role of Article 5 of the Washington Treaty, joint decision-making, military operations and financing of defense initiatives is analyzed. The challenges facing the Alliance in the modern world are considered.

Keywords: NATO, collective security, Article 5, international stability, strategic partnership.

Вступ

Організація Північноатлантичного договору (НАТО) є військово-політичним союзом, що діє на основі принципу колективної безпеки. Згідно зі статтею 5 Вашингтонського договору, напад на одну країну-члена НАТО розглядається як напад на всіх, що гарантує ефективний механізм стримування потенційних загроз та швидке реагування на військові конфлікти [1].

Від моменту створення НАТО у 1949 році цей принцип став наріжним каменем функціонування Альянсу, що дозволило державам-членам координувати зусилля для захисту спільних інтересів. Водночас, сучасні виклики, такі як кібератаки, гібридні війни та міжнародний тероризм, змушують НАТО адаптувати свої стратегії та механізми реалізації принципу колективної безпеки [2].

Метою дослідження є аналіз принципу колективності у функціонуванні НАТО, механізмів його реалізації, впливу на міжнародну безпеку та викликів, які постають перед Альянсом у XXI столітті.

Результати дослідження

Аналіз принципу колективності у функціонуванні НАТО дозволив визначити його ключові аспекти, механізми реалізації та вплив на міжнародну безпеку. Принцип колективної безпеки НАТО залишається одним із найефективніших механізмів захисту держав-членів, однак у сучасних умовах він зазнає певних змін і потребує адаптації до нових викликів.

Можна виділити ключові аспекти колективності у функціонуванні НАТО.

1. Правові основи принципу колективності:

Принцип колективності НАТО закріплений у Вашингтонському договорі 1949 року. Його ключовим елементом є стаття 5, яка проголошує, що збройний напад на одного з членів НАТО є нападом на всіх, і держави Альянсу зобов'язані надати допомогу постраждалій країні [3].

Важливість цього положення підтвердилася після терактів 11 вересня 2001 року, коли НАТО вперше в історії застосувало статтю 5, оголосивши про колективну відповідь на терористичну загрозу. Це призвело до початку операції в Афганістані та участі Альянсу у глобальній боротьбі з тероризмом [1].

Окрім статті 5, принцип колективності закріплений і в інших документах НАТО, зокрема в Стратегічних концепціях Альянсу, які переглядаються відповідно до змін у міжнародній безпеці.

2. Механізми реалізації принципу колективності:

2.1. Спільне ухвалення рішень.

Принцип колективності реалізується через консенсусне ухвалення рішень, що означає, що

жодне рішення не може бути прийняте без згоди всіх держав-членів. Це забезпечує рівноправну участь усіх членів у процесі формування політики НАТО, але водночас може уповільнювати реакцію на кризи через тривалі переговори та необхідність узгодження позицій різних країн [4].

2.2. Військові операції та місії НАТО.

Реалізація принципу колективної безпеки відбувається через проведення спільних військових операцій та миротворчих місій. Серед основних прикладів:

- Місія KFOR у Косові (1999 – дотепер) – спрямована на забезпечення стабільності та безпеки в регіоні після збройного конфлікту.
- Операція ISAF в Афганістані (2001–2021) – багатонаціональна операція, спрямована на боротьбу з тероризмом та підтримку уряду Афганістану.
- Операція в Лівії (2011) – військове втручання НАТО на основі резолюції ООН з метою захисту цивільного населення.

2.3. Фінансування оборонних ініціатив.

Забезпечення колективної безпеки вимагає відповідного фінансування. Усі країни НАТО зобов'язані виділяти щонайменше 2% ВВП на оборону, що дозволяє підтримувати боєздатність Альянсу [5].

Фінансування НАТО здійснюється через три основні фонди:

- Цивільний бюджет – використовується для фінансування адміністративної діяльності та функціонування штаб-квартири НАТО.
- Військовий бюджет – покриває витрати на військові операції, навчання та спільні оборонні проєкти.
- Програма інвестицій у безпеку – спрямована на модернізацію військової інфраструктури.

3. Вплив принципу колективності на міжнародну безпеку:

Застосування принципу колективної безпеки має значний вплив на міжнародну систему безпеки. Основні ефекти його реалізації:

- Стимування агресії. Присутність НАТО як потужного військового блоку змушує потенційних агресорів утримуватися від нападів на країни-члени Альянсу.
- Посилення євроатлантичної стабільності. НАТО відіграє ключову роль у забезпеченні миру в Європі, особливо після закінчення Холодної війни та у контексті нових викликів, таких як гібридні війни та загрози з боку недержавних акторів.
- Співпраця з партнерами. НАТО активно співпрацює з не-членами Альянсу, такими як Україна, Грузія та Швеція, у рамках програм партнерства.

4. Виклики та перспективи розвитку:

Незважаючи на ефективність принципу колективної безпеки, його реалізація у XXI столітті стикається з низкою викликів:

- Розбіжності між країнами-членами. Політичні, економічні та стратегічні інтереси країн НАТО не завжди збігаються, що може ускладнювати ухвалення рішень.
- Зростання кіберзагроз. НАТО розширює свою діяльність у сфері кібербезпеки, створюючи нові стратегії для захисту критичної інфраструктури від хакерських атак [6].
- Гібридні війни. Використання інформаційних атак, економічного тиску та непрямих методів впливу потребує нових підходів до оборони та безпеки.
- Розширення НАТО. Прийняття нових членів, таких як Фінляндія та потенційно Швеція, вимагає перегляду військових стратегій та адаптації механізмів колективної оборони [7].

Таким чином, принцип колективності залишається фундаментальною складовою функціонування НАТО, однак його реалізація потребує постійної адаптації до змін у глобальному середовищі безпеки.

Висновки

У даній роботі проаналізовано принцип колективності у функціонуванні НАТО, його правові основи та механізми реалізації. Встановлено, що цей принцип, закріплений у Вашингтонському дого-

ворі, є ключовим для забезпечення безпеки держав-членів і реалізується через спільне ухвалення рішень, військові операції та фінансування оборонних ініціатив.

Дослідження показало, що НАТО ефективно застосовує принцип колективної безпеки у кризових ситуаціях, як-от під час операцій у Косові, Афганістані та Лівії. Водночас сучасні виклики, зокрема кіберзагрози, гібридні війни та політичні розбіжності, вимагають адаптації стратегій Альянсу.

Таким чином, принцип колективності залишається основою функціонування НАТО, забезпечуючи стабільність та обороноздатність Альянсу. Подальший розвиток цього механізму потребує зміцнення співпраці між державами-членами та удосконалення підходів до реагування на нові загрози.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. North Atlantic Treaty. NATO Official Website. URL:
https://www.nato.int/cps/uk/natohq/official_texts_17120.htm.
2. How NATO learns and adapts to modern warfare. URL:
<https://www.atlanticcouncil.org/content-series/ac-turkey-defense-journal/how-nato-learns-and-adapts-to-modern-warfare>
3. NATO's Collective Defence – Article 5. NATO Official Website. URL:
https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_110496.htm
4. NATO Operations and Missions. NATO Official Website. URL:
https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_52060.htm
5. NATO Funding and Budgets. NATO Official Website. URL:
https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_67655.htm
6. NATO and Cyber Defence. NATO Official Website. URL:
https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_78170.htm
7. NATO Enlargement. NATO Official Website. URL:
https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_49212.htm

Кацага Марія Михайлівна — студентка групи БМ-23б, факультет будівництва та екологічної інженерії, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail:
mashakacaga2005@gmail.com

Корнієнко Валерій Олександрович— доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри суспільно-політичних наук, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail:
kornienko@vntu.edu.ua

Kacaga Mariia Mykhailyvna - student of the BM-23b group, Faculty of Construction and Environmental Engineering, Vinnytsia National Technical University, Vinnitsa, e-mail: :
mashakacaga2005@gmail.com

Kornienko Valerii. — Dr. of Political Sciences, Professor, Head of the Department of Social and Political Sciences, Vinnytsia National Technical University, Vinnitsa, e-mail:
valkorney1958@gmail.com